

॥ १८ ॥ १९ ॥ २० ॥ गतिफलं आस्तिकत्वात्समेमान्यः ॥ ३१ ॥ ३२ ॥ ३३ ॥ अन्यायेन क्षत्रधर्मविक्षया ॥ ३४ ॥ चक्रेधातुराज्ञायां आदिपरायणे पूर्वेषां शरणभूते वर्तस्व-तेत्वांसं विजानांमि सस्यवसम
धौसीति जानामि ॥ ३५ ॥ इति शांतिप० रा० नै० भारतभा० पंचषष्ठितमोऽध्यायः ॥ ६५ ॥ ॥ ७३ ॥ श्रुता इति मानवस्य मनुष्यमात्रस्य आश्रमाश्च त्वारइति श्रुतं तत्कथं दस्युनामप्युत्तमाश्रमयोगः एषां आ
श्रमाणां व्याख्यानं स्पष्टीकरणं व्याख्यानयित्वा विस्तरनीत्वा आचक्ष्व आख्यानयित्वेति नाम धातुपदं ॥ १ ॥ यथाममविदितास्तथातव विविता इत्यन्वयः ॥ २ ॥ लिंगस्य सुक्ष्मस्याप्यंतरं कारणं हार्त्वादि काशं तद्गतं सर्व

सर्वलोकगुरुचैव राजानं यो वमन्यते ॥ नतस्य दत्तं न हुतं न श्राद्धं फलते क्वचित् ॥ २८ ॥ मानुषाणामधिपतिर्देवभूतं सनातनं ॥ देवापि नावमन्यते धर्मकामं नरे
श्वरं ॥ २९ ॥ प्रजापतिर्हि भगवान्सर्वचैवास्तृजज्जागत् ॥ स प्रवृत्तिनिवृत्त्यर्थं यमाणां क्षत्रमिच्छति ॥ ३० ॥ प्रवृत्तस्य हि धर्मस्य बुद्ध्यायः स्मरते गतिं ॥ समेमान्यश्च
पूज्यश्च तत्र क्षत्रं प्रतिष्ठितं ॥ ३१ ॥ भीष्म उवाच एवमुक्त्वा स भगवान्मरुद्गणहृतः प्रभुः ॥ जगाम भवनं विष्णोरक्षरं शाश्वतं पदं ॥ ३२ ॥ एवं प्रवर्तिते धर्मे
पुरा सुचरिते न घ ॥ कः क्षत्रमवमन्येते चेत्तनावान्बहुश्रुतः ॥ ३३ ॥ अन्यायेन प्रवृत्तानि निवृत्तानि तथैव च ॥ अंतरा विलयं यांति यथापथि विचक्षुषः ॥ ३४ ॥ आ
दौ प्रवर्तिते च क्रेतयैवादिपरायणे ॥ वर्तस्व पुरुषव्याघ्रसंविजानामि ते न घ ॥ ३५ ॥ इति श्रीमहाभारते शांतिपर्वणि राजधर्मानुशासनपर्वणि इंद्रमांथाह संवादे
पंचषष्ठितमोऽध्यायः ॥ ६५ ॥ ॥ ७३ ॥ युधिष्ठिर उवाच श्रुता मे कथिताः पूर्वचत्वारो मानवाश्रमाः ॥ व्याख्यानयित्वा व्याख्यानमेषामाचक्ष्व पृच्छतः
॥ १ ॥ भीष्म उवाच विदिताः सर्व एवैह धर्मास्तव युधिष्ठिर ॥ यथामममहाबाहो विदिताः साधुसंमताः ॥ २ ॥ यत्तुल्लिङ्गांतरगतं पृच्छसे मां युधिष्ठिर ॥ धर्म
धर्मभृतां श्रेष्ठतन्निबोध नराधिप ॥ ३ ॥ सर्वाण्येतानि कौंतिय विधेते मनुजर्षभ ॥ साध्वाचारप्रवृत्तानां चातुराश्रम्यकारिणां ॥ ४ ॥ अकामद्वेषयुक्तस्य दंडनीत्या
युधिष्ठिर ॥ समदर्शिनश्च भूतेषु भैक्ष्याश्रमपदं भवेत् ॥ ५ ॥ वेत्ति ज्ञानं विसर्गं च निग्रहानुग्रहं तथा ॥ यथोक्तवृत्तेर्धैरस्य क्षेमाश्रमपदं भवेत् ॥ ६ ॥ अर्हान्युजयतो नि
त्यं संविभागेन पांडव ॥ सर्वतस्तस्य कौंतिय भैक्ष्याश्रमपदं भवेत् ॥ ७ ॥ ज्ञातिसंबन्धि मित्राणि व्यापन्ना नि युधिष्ठिर ॥ समभ्युद्धरमाणस्य दीक्षाश्रमपदं भवेत् ॥ ८ ॥

ज्ञमित्यर्थः ॥ ३ ॥ एतानि चातुराश्रम्यकारिणां लिंगानि सताराज्ञा राजधर्मेष्वेव वर्तते इत्यर्थः ॥ ४ ॥ अत्रोपयोग्यस्याश्रमस्यासाधारणो धर्मः स यत्र कुत्रचिदाश्रमे यस्यां कस्यां चिज्जातौ दृष्टश्चेत्स तदाश्रमधर्मप्राप्यं स्था
नमाप्नोति न तूत्तमपदं प्राप्नोति ॥ ५ ॥ क्षेमाश्रमो वा कारणमित्यध्यायार्थस्तमाह अकामेत्यादिना कामद्वेषराहित्यं सप्तदर्शित्वं च येन साधारणो धर्मस्तद्वानराजाय दिदं न नीत्या भूतेषु वर्तते तर्हि तस्य यद्भैक्ष्याश्रमस्य संन्यासि
नेत्यस्य दंडं ब्रह्मलोकप्राप्तिस्तद्भवेत् एवं सर्वत्र ज्ञेयं ॥ ६ ॥ क्षेमाश्रमो गार्हस्थ्यं ॥ ७ ॥ दीक्षाश्रमो वैश्वानसः ॥ ८ ॥